

KAZALO

Predgovor 7

Mezopotamija 11

Ex Oriente lux 11 — Izvori proučavanja 11 — Plesovi s religijskim i magijskim motivima 12 — Astralni kult 13 — Kult raslinstva i plodnosti 13 — Svećenstvo 14 — Glazba u službi kulta i kulturnih plesova 16 — Povijesni intermezzo 24 — Kult i ples u Babilonu 22 — Kulturni ples Hetita 22 — Plesovi sa seksualnim motivima 24 — Plesovi s borbenim motivima 26 — Plesovi s motivima životinja 28 — Kulturno-povijesni intermezzo 31

Ples u starom Egiptu 33

Izvori 33 — Prehistorijski tragovi 33 — Povijesno doba 37 — Stara država 37 — Prijelazno doba 38 — Značenja plesova Srednje države 39 — Ples u Novoj državi 43 — Stalni i promjenjivi elementi egipatskog plesa 46 — Ples i piktografija 47 — Plesno pismo 50 — Plesovi s religijskim i magijskim motivima 51 — Kult božice Hator 51 — Plesovi vezani uz ostala božanstva 57 — Veseli Bes i plesni patuljci 58 — Ples u astralnom kultu 63 — Ples u lunarnom kultu 66 — Astronomski ples svećenstva 67 — Kult vode 67 — Obredni prikazi 68 — Oziris i Izida 70 — Kult mrtvih 77 — Plesovi radosti 88 — Plesovi za rasonodu 89 — Plesovi sa seksualnim motivima 90 — Ples i kult životinja 91 — Borbeni mitovi u plesu 94 — Rad i ritam 95 — Odnos plesa i zvučne pratnje 97 — Plesno obrazovanje i stalež plesača 104

Plesovi Hebreja u starom vijeku 109

O izvorima 109 — Povijesni presjek 110 — Ples s vjerskim i magijskim motivima 111 — Plesovi sa seksualnim motivima 115 — Plesovi s borbenim motivima 121

Ples u antičkoj Grčkoj 127

Izvori 127 — Početni poticaji 131 — Minojska kultura 131 — Mikenska kultura 140 — Plesna manija 142 — Sutton mikenske kulture 143 — Ples u klasičnoj Grčkoj 145 — Grčka metrika 147 — Plesovi s religijskim i magijskim motivima 148 — Karijatide 153 — Seksualni motivi u sakralnom plesu 156 (Orgijastički i ekstatični motivi 156) — Plesovi s borbenim motivima 163 — Plesovi s motivima životinja 170 — Plesovi s motivima rada 174 — Grčko kazalište 175 (Ples u grčkoj drami 175 — Plesovi tragedije 180 — Plesovi komedije 183 — Ples u satirskoj igri 185) — Ples u

privatnom životu Helena 186 (Svadbeni plesovi 186 — Ples u povodu sretnog poroda 187 — Ples na gozbama (simpozijima) 188 — Plesovi posmrtnog obreda 189) — Narodni plesovi 191 — Društveni položaj plesača i plesna poduka 193 — Pokušaji obnove 196

Osvrt na ples Etruščana 199

Dokumentacija 199

Ples u starom Rimu 215

Počeci Rima 215 — Dokumentacija o plesu 215 — Odnos Rimljana prema plesu 220 — Plesovi s religijskim i magijskim motivima 222 (Ples u kultu bogova 222 — Kult stranih idola u Rimu 226 — Sakralno-borbeni plesovi 229) — Rimsko kazalište 231 — (Počeci 231 — Pučka gluma 234 — Rimski akademska kazališna scena 237 — Pantomimske plesne drame 238) — Dekadencija 249 — Glasovi protiv plesa 250

Refleksije o Ilirima i njihovim plesovima 253

Izvori ilustracija 267

Kazalo imena 269

Napomena 273

PREDGOVOR

»Težak je posao starome dati novi sadržaj, novom sadržaju ugled, zastarjelo-me sjaj, tamnome svjetlo, dosadnome ugodnost, dvojbenome uvjerljivost, svemu pak prirodni razvoj i tom prirodnom razvoju sve podvrći.«

Ovom je sentencijom rimski pisac Plinije Stariji odlično obuhvatio i formulirao teškoće s kojima se čovjek suočava pri opasnom zahvatu u neku povijesnu, pogotovo kulturnopovijesnu građu, kojoj suhoparni, faktografski pristup manje pogoduje nego nekoj drugoj. Da bi se osvjetlila zbivanja u prošlosti, tako da ih suvremeni čitatelj može sagledati u novom svjetlu i da bi se probudio njegov interes za stvari na koje možda do tada nije obraćao pažnju te da bi se uvjerljivo argumentirale postavljene ili usvojene pretpostavke, nije dovoljno temeljito poznavati temu ili biti oduševljen njome. Budući da se ni jedno gradivo ne može potpuno obuhvatiti, valja biti sretno ruke pri njegovu izboru; valja uspjeti čitatelju objasniti vlastito gledište i odnos prema predmetu tako da ga može lako prihvatiti i usvojiti. Jer, i uza najiskrenije težnje za objektivnošću, stav je svakog autora nužno subjektivan. Da se istoj temi može pristupiti s različitih strana i razmatrati je s različitih stajališta, najbolje pokazuju brojna razmimoilaženja u različitim znanstvenim radovima o istom predmetu.

U knjizi koja je prethodila ovoj, a koja je uvod u povijest plesa i nosi naslov *Knjiga o plesu*, svrstala sam plesove prema motivima, odnosno prema pobudama iz kojih je pojedina vrsta plesa nastala, u pet osnovnih grupa označenih kao arhetipovi plesa. To su: plesovi s religijskim i magijskim motivima, plesovi sa seksualnim motivima, plesovi s borbenim motivima, plesovi s motivima životinja i plesovi s motivima rada.

Plesove koji su proistekli iz tih motiva nazvala sam arhetipovima stoga što su oni općeljudske prirode te ih nalazimo u svakom razdoblju i u svih naroda svijeta bez obzira na etničku pripadnost, socijalnu strukturu ili kulturnu razvijenost. (U arhetipove plesa ne ubrajam one spontane plesne manifestacije koje izvire — primjerice kod djeteta — iz potrebe za ritmičkim gibanjem ili za oslobađanjem viška energije i jakih emocija.)

Kategorizaciju plesova na arhetipove provela sam i u *Povijesti plesa starih civilizacija*. Zanimljivo je pratiti u kojim se oblicima pojavljuju plesni arhetipovi u ljudskom društvu kroz stoljeća i tisućljeća te ustanoviti koja se vrst jače ističe, a koja se opet zapušta ili potiskuje u pojedinim kulturama i civilizacijama i koji su uzroci tim pojavama. Mislim da bi sustavna provedba takva pristupa u povijesti plesa mogla pomoći reljefnijem isticanju karakteristika nekih naroda i razdoblja te dala prikazu kulturnopovijesnih zbivanja kroz povijest novu dimenziju. Očito je na to mislio Rudolf Laban, istraživač i stvaralac umjetnosti pokreta u XX. stoljeću, kada je rekao:

»Povijest plesa je povijest intuitivnog života čovječanstva, ganutljiva poema ljudskih akcija, koja otkriva više od skrivenih težnji i sudbina ljudi nego legende i izvješća činjenica iz prošlosti.«

Povijest plesa starih civilizacija obuhvaća dva sveska. Prvi svezak sadrži povijest plesa najvažnijih starih civilizacija, čija je prvobitna plesna kultura izumrla. Tu sam uvrstila Mezopotamiju, Egipat, stare Hebreje, antičku Grčku, Etrušćane, Rim i Ilire.

Drugi svezak obuhvaća stare civilizacije čija se plesna tradicija održala u neprekidnom razvoju sve do naših dana i zemlje čiji su se tradicionalni plesovi sačuvali zbog njihova geografskog položaja ili kulturnopovijesnih uvjeta. To su Indija, Kina, Japan, Indonezija i Indokina.

Čitatelj će primijetiti da izlaganjima o pojedinim plesnim vrstama prethode, ili se u tekst o njima upleću, opći kulturnopovijesni i društvenopolitički osvrti. Možda će ti osvrti nekima izgledati preopširni s obzirom na podatke o samim plesovima, dok se drugima mogu upravo kulturnopovijesni podaci činiti oskudnima i manjkavima s obzirom na sve ono što je danas poznato o tim civilizacijama.

Valja, međutim, imati na umu da ova knjiga nije pisana samo za stručnjake, nego i za širu čitalačku publiku.

Pri kulturološkom postavljanju plesa i njegove uloge u ljudskom društvu ideja vodilja bila mi je da prikazem taj fenomen kao odraz vremena i okoline te da njegove posebnosti protumačim ukazujući na tlo i klimu kojoj su određeni plesovi bili plod.

Namjerno sam izbjegavala detaljnija razmatranja o nekim kulturnim problemima kao što su primjerice filozofski smjerovi istočnih civilizacija ili povijesni narodni i međunarodni zapleti. Svega toga sam se dotakla samo u onoj mjeri u kojoj je to izravno povezano s temom plesa. Zbog dočaravanja

posebnosti nekog mentaliteta, ambijenta ili atmosfere uvrstila sam gdjekad pokoju anegdotu ili mit. Oni koji su zainteresirani za dodatne pojedinosti, naći će bibliografske podatke u popisu opće literature.

Ponavljam da *Povijest plesa starih civilizacija* sadrži tek isječak, odnosno izbor uistinu golema gradiva.

Pisanje opširnije povijesti plesa trebao bi zapravo biti ekipni rad. Silom prilika tog sam se posla latila sama i tako je nastala ova prva knjiga u Hrvatskoj koja u takvu obujmu obrađuje povijest plesa.

Kod transkripcije stručnih termina, osobnih i zemljopisnih imena nije se mogao primijeniti isti kriterij za sva područja. Nazivlje koje se u nas već uvriježilo uglavnom je i zadržano. Tako je bilo u najvećoj mjeri s grčkim i latinskim izrazima i imenima. U naroda koji su prihvatili latinički pravopis (Indonezija, Malezija) ili izradili vlastitu varijantu latiničke transkripcije (Kina) postupilo se kao i s ostalim narodima koji imaju latinički pravopis.

U svim slučajevima pokušali smo ostati što je moguće bliže izvorima. U indijskom i japanskom slučaju proveden je približan fonetski zapis. U indijskom nazivlju stavljena je svagdje oznaka za duljinu vokala, jer ona ovdje ne samo da ukazuje na pravilan izgovor, nego često sadrži i razliku u značenju. Imena autora pojedinih djela u vezi s plesom donesena su u onom obliku u kojem se javljaju u engleskim tekstovima. Nije bilo moguće provjeriti sve termine, jer smo na nekim područjima bili limitirani u pristupu izvornim tekstovima.

Profesorima, članovima Sekcije za orijentalistiku Hrvatskoga filološkog društva u Zagrebu koji su, pregledavši moje tekstove, bili od pomoći osobito u pitanjima transkripcije orijentalnih imena i ortografije, kao i znanstvenim suradnicima zagrebačkoga Arheološkog muzeja, vrlo sam zahvalna na vrijednim sugestijama.

Hvala također prijateljima i znancima koji su pokazali zanimanje za moj rad i pomogli mi svojim znanjem.

Ana Maletić

Zagreb, 1. rujna 1979.